

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО

На правах рукопису

УДК 002.02

КУЛЕШОВ Сергій Георгійович

**ТИПОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОКУМЕНТІВ:
ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН**

Спеціальність 07.00.08 - книгознавство, бібліотекознавство,
бібліографознавство

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття
наукового ступеня доктора
історичних наук

Київ - 1997

00751904 (Q)

002.2 +
02 +
01
Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Київському державному історичному музеї історичних наук, професор, заслужений

- Офіційні опоненти
- доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України ДАНИЛЕНКО ВІКТОР МИХАЙЛОВИЧ
 - доктор історичних наук КОНОВЕЦЬ ОЛЕКСАНДР ФЕДОРОВИЧ
 - доктор історичних наук СЛОБОДЯНИК МИХАЙЛО СЕМЕНОВИЧ

Провідна організація: Харківський державний інститут культури

Захист відбудеться 29 травня 1997 р. о 14⁰⁰ год. на засіданні Спеціалізованої вченої ради Д 01.31.01. по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук у Національній бібліотеці України імені В.І.Вернадського за адресою: 252039, м.Київ, пр-т 40-річчя Жовтня, 3.

З дисертацією можна ознайомитись у читальному залі бібліотекознавчої літератури в Національній бібліотеці України імені В.І.Вернадського

Автореферат розіслано "25" квітня 1997 р.

Учений секретар
Спеціалізованої вченої ради
кандидат економічних наук

А.О.ЧЕКМАРЬОВ

ДВ 37, 4/15

Актуальність дослідження. Документальні інформаційні ресурси є однією зі складових національних багатств країни. Від ефективності їх використання значною мірою залежить рівень економічного та культурного розвитку держави. Формування цих ресурсів, вивчення їх масивів і потоків особливо важливе для України, яка знаходиться на етапі створення власної інформаційної інфраструктури та національної інформаційної продукції. На сьогодні такого роду напрями діяльності реалізуються в підготовці репертуару української друкованої книги, реєстрів української рукописної книги й національної архівної спадщини, випуску інформаційних видань органів Національної системи науково-технічної інформації. Разом з тим високоефективне використання потенціалу документальних інформаційних комунікацій потребує всебічного знання характеристик їх основного засобу - документа.

Документ, його сутність, функції та класифікаційні ознаки дедалі більше стають об'єктом дослідження в бібліографознавстві, бібліотекознавстві та книгознавстві. Крім завдання освоєння документальних ресурсів, це спричинено також кардинальними змінами в технологічних циклах сфер практичної роботи з документами, що потребує перегляду сталих уявлень про об'єкти обробки, зберігання та видачі в бібліотеках, наявності уніфікованого підходу до їх аналізу як джерел інформації, виявленню комплексу ознак, котрі можуть бути покладені в основу їх класифікацій. Єдиною для наук документально-комунікативного циклу, ядро якого складають бібліотекознавство, бібліографознавство та книгознавство, фактично стає теорія документа. Вона базується на однакових чи близьких позиціях розуміння його поняття, властивостей як засоба комунікації та елемента документальних систем, комплексу

Методич. В. Сусманюк
АН України
1

критеріїв поділу, закономірностей документальних інформаційних потоків. До такої проблематики входить й історія документа, яка власне і дає можливість зрозуміти закономірності розвитку і сьогоdnішній зміст його характеристик.

Наукові документи (далі - НД), що розуміються нами як документально оформлені описи результатів науково-дослідної та дослідно-конструкторської діяльності, становлять чи не найвагомiшу частину документальних потоків, які циркулюють у суспільстві. Це визначається не тільки кількісними показниками, а й тою роллю, котру вони відіграють у функціонуванні базових сфер суспільства - науки, виробництва, освіти та культури. Протягом останнього століття ці документи час від часу ставали об'єктами вивчення, але ця проблематика, як правило, обмежувалася дослідженням якостей їх змісту, функцій у наукових комунікаціях, інформаційних моделей, створюваних у результаті аналітико-синтетичної переробки НД у науково-інформаційній діяльності.

Одночасно, попри важливість для бібліотек, видавництв, інформаційних органів, фактично нерозробленим залишається такий теоретичний напрям у науках документально-комунікативного циклу, як типологія наукових документів. Це стосується базових понять типологічного аналізу НД, теоретико-методологічних засад його реалізації, історії та закономірностей формування типів НД, сучасної будови й складу типологічних рядів цих документів, що в сукупності відповідає поняттю «типологічна схема», а також перспектив розвитку зазначеної схеми. Відсутність цілісної картини еволюції НД підвищує актуальність і значущість їх книгознавчого історико-типологічного дослідження.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 50-90-х років

нашого століття, коли остаточно сформувався сучасний жанрово-типологічний склад документальних джерел наукової інформації та розпочалося його поглиблене вивчення бібліотекознавством, бібліографознавством і книгознавством. Виконаний у дисертації з позицій книгознавства історико-порівняльний аналіз, що характеризує організацію жанрових рядів НД на різних етапах їх розвитку, виступає базовим матеріалом для обґрунтування пропонованої будови їх типологічної схеми.

Стан проблеми. Вивчення процесу формування типологічної схеми документів - джерел наукової інформації, є новим напрямом книгознавчого дослідження. Перші науково обґрунтовані спроби класифікації наукових документів, зроблені з точки зору інформаційного підходу, здійснили у 60-х роках О.І.Михайлов, А.І.Чорний, Р.С.Гіляревський. Їх спільні публікації значною мірою вплинули на погляди щодо диференціації наукових книг (документів, видань, творів науково-технічної літератури), викладені в працях 70-х років ряду бібліотекознавців, книгознавців (Д.Ю.Теплова, О.П.Коршунова, Г.Г.Фірсова, А.Л.Шполянської), документознавців (Г.Г.Воробйова, К.І.Рудельсон), спеціалістів у галузі науково-інформаційної діяльності (Д.І.Блюменау, І.С.Фельдблюма). У подальшому потенціал розгляду типології документів у контексті аналізу їх ролі та місця в системі інформаційних комунікацій представниками бібліотечної науки й книгознавства використовується менше. Однак, наприкінці 80 - першій половині 90-х років такий напрям широко розробляється ними у процесі обґрунтування загальнодокументальних схем і вивчення закономірностей функціонування документальних потоків та комунікацій. Це, зокрема, відбито в змісті праць таких дослідників, як Й.Є.Баренбаум, Г.В.Гедримович,

Г.Ф.Гордукалова, А.В.Соколов, Ю.М.Столяров, Г.М.Швецова-Водка.

Можливості та переваги використання здобутків різних наук документально-комунікативного циклу в розробці проблематики класифікації документів продемонстрували опубліковані ще в 30-50-х роках у межах так званої документаційної науки праці відомих учених П.Отле, С.К.Бредфорда, Ш.Р.Ранганатана.

Найпродуктивнішою є організація типологічних рядів НД і реконструкція процесу їх формування з позицій книгознавства. В ньому накопичено значний досвід розробки типологічних схем об'єктів вивчення і типологія визначається одним з найбільш проблемних і важливих теоретичних розділів. Методологічні питання типології книги порушувалися вже в працях представників цієї науки першої третини ХХ ст. (М.О.Рубакіна, О.М.Ловягіна), але принципи й умови типологізації книги були сформульовані в 70-х роках в роботах та наукових доповідях таких дослідників, як І.Г.Моргенштерн, Д.Ю.Теплов, Б.Г.Тяпкін, М.П.Лавров, О.А.Гречихін, С.П.Омелянчук, А.О.Беловицька, А.Я.Черняк, якими було визначено види типологічних досліджень, розглянуто спектр класифікаційних і типологічних ознак книги, запропоновано різні моделі схем згідно з певною орієнтацією типологічного дослідження. Праці зазначених авторів відіграють особливу роль у конструюванні типологічної схеми НД. З огляду на перспективність використання для такої побудови функціонального методу, нашу увагу привертають публікації, де розкриваються його можливості та умови застосування (праці А.І.Барсука, Й.Є.Баренбаума, К.Гломбевського, К.Мігоня та ін.). Результати теоретичних розробок книгознавців та бібліографознавців відображені в нормативних документах, зокрема стандартах, в яких подаються терміни й визначення жанрів видань, класифікації видань за

різними ознаками поділу. Окремі підсумки такої роботи підбиті в колективній монографії «Типологія видань» (Москва, 1990 р.).

Проблемі типологічного аналізу НД безпосередньо присвячені праці книгознавців, які містять характеристику жанрів наукової літератури, книг та інших видів джерел наукової і технічної інформації і в яких пропонуються загальні побудови їх типологічних рядів. Такий матеріал є в роботах Д.Ю.Теплова, А.Я.Черняка, А.Л.Шполянської, С.П.Гараніної. Досить значну групу становлять публікації, в яких викладено класифікації НД у межах окремих типів чи подано характеристику певної сукупності їх жанрів, зокрема довідкових (О.В.Гольцевої, А.О.Александрової, Ю.К.Якимович та ін.), науково-популярних (Г.І.Бахтуріної, О.Ф.Коновця, Б.І.Коссова, Н.З.Рябіної та ін.), навчальних (Г.І.Бахтуріної, О.В.Гольцевої, О.А.Гречихіна та ін.), інформаційних (І.Г.Здорова, О.А.Гречихіна, В.І.Соловійова та ін.).

Характеристиці основних моментів процесу еволюції типологічної схеми НД повинно передувати визначення умов періодизації історії розвитку їх типів. Базовими тут стали публікації О.І.Маркушевича та А.Я.Черняка, в яких представлені такі пропозиції з етапності розвитку відповідно наукової та технічної книги. Проте, в них не були відбиті ті кардинальні зрушення в жанрово-типологічній побудові НД, які б дали змогу виокремити певні етапи саме її історії.

Історико-порівняльний аналіз організації сукупностей жанрів НД у різні історичні періоди виходив з функціональної характеристики цих документів. При визначенні такої функціональної орієнтації ми спиралися на роботи, в яких визначалися роль і місце науки, наукової книги й літератури в суспільстві, його культурному житті і як засоба соціальної комунікації (це праці таких дослідників, як: С.С.Аверінцев,

Л.М.Баткін, Т.В.Васильєва, А.М.Доватур, І.М.Дьяконов, А.Жбиковська-Мігонь, Ю.В.Іваницький, В.С.Люблінський, О.І.Маркушевич, О.П.Огурцов, Л.Ольшки, І.Д.Рожанська, Л.В.Славгородська, А.Тітмонас та ін.).

Окремі періоди історії наукової книги безпосередньо або побіжно, поряд з іншими проблемами, досліджувалися багатьма вченими. Це, зокрема, праці, де висвітлюються витoki документальної фіксації інформації (автори: А.А.Вайман, Е.І.Берьозкіна, І.Е.Гельб, Г.Ф.Гордукалова, А.Фалькенштейн, І.Фрідріх, Б.О.Фролов, Д.Шмандт-Бессерат та ін.), донauковим документам (автори: А.А.Вайман, Б.Л.Варден, М.А.Дандамаєв, І.М.Дьяконов, М.О.Коростовцев, О.Нейгебауер та ін.), античній та середньовічній книзі (В.П.Гайденко, І.Д.Рожанський, С.І.Радціг, Г.О.Смирнов, А.Б.Халідов та ін.), західноєвропейській науковій книзі XV-XVII ст. (Д.А.Кронік, В.С.Люблінський, О.І.Маркушевич, Л.Ольшки, Дж.Саргон та ін.). Однак автори цих розвідок не брали до уваги аспект еволюції типів НД і не розглядали сутність критерія їх типологічного поділу на різних етапах розвитку. Для характеристики цього критерія важливими є публікації, в яких визначається роль наукових книг у суспільстві. Проте зроблені висновки (зокрема, в працях О.П.Огурцова, Л.В.Славгородської, А.Тітмонаса) щодо змісту їх основної соціальної функції в донauковий, античний та середньовічний періоди потребують уточнення.

У роботах А.Жбиковської-Мігонь та А.Черняка здійснено спробу представити схеми поділу відповідно польської наукової книги періоду Просвітництва (1760-1820 рр.) та російської технічної книги XVIII-XIX ст. за ознакою їх цільового призначення. Питання еволюції окремих жанрів ДДНІ як засобів наукової комунікації протягом XVII - XX ст.

відображені в працях Д.Прайса, О.І.Михайлова, А.І.Чорного, Р.С.Гіляревського, О.З.Мирської. В окремих публікаціях представлено ряди жанрів наукової книги того чи іншого історичного періоду (С.П.Гараніної, А.Жбиковської-Мігонь, В.С.Люблінського, Т.Новака, О.І.Маркушевича, Дж.Сартона, Б.Г.Тяпкіна, А.Я.Черняка та ін.). У деяких працях зроблено спробу визначити загальні закономірності формування типів технічної (А.Я.Черняк) та наукової (Р.С.Гіляревський, Л.М.Кастрюліна) книги. Однак слід констатувати відсутність досліджень, де подано аналіз формування сучасної типологічної схеми документів - джерел наукової інформації.

Перспективи розвитку НД окреслені в багатьох публікаціях, але конкретно прогнозних оцінок щодо їх типологічної схеми не зроблено. Основні контури такого розвитку в найближчому майбутньому дають змогу представити роботи, де аналізуються тенденції розвитку засобів інформації, наукових комунікацій, науково-інформаційної діяльності. Це, зокрема, праці таких науковців, як: М.В.Арапов, Р.С.Гіляревський, М.М.Єрмошенко, М.Кохен, М.Б.Лайн, Ф.Ланкастер, О.І.Михайлов, А.В.Нестеров, Ч.Оппенхайм, І.П.Севбо, Е.П.Семенюк, Т.Форестер, Ю.Фрайтаг, Ю.А.Шрейдер та ін.

Історико-типологічний аналіз НД як новий дослідницький напрям передбачає визначення його базових понять та теоретико-методологічних засад. Безперечно, що вихідними для дослідження є поняття «документ» та «наукова інформація». Незважаючи на наявність фундаментальних досліджень феномена документа (П.Отле, Г.Г.Воробйова, І.К.Рудельсон, А.В.Соколова, Г.М.Швцової-Водки), трактування понять «документ» та «науковий документ» у численних наукових публікаціях, навчальних і довідкових виданнях з книгознавства, бібліотеко-

знавства та бібліографознавства не є однозначним. Водночас такий аналіз повинен спиратися на певне розуміння з позицій цих наук понять «інформація» та «наукова інформація».

Різноаспектні підходи до визначення сутності інформації та наукової інформації відображені в працях О.І.Михайлова, А.І.Чорного, Р.С.Гіляревського, А.Д.Урсула, А.В.Соколова, Г.І.Калитича, Ю.М.Канигіна, О.О.Корінного, Ю.А.Шрейдера, Д.І.Блюменау, А.О.Колесинського та ін. Однак найпоширеніше формулювання поняття «наукова інформація» (О.І.Михайлов, А.І.Чорний, Р.С.Гіляревський) не відповідає вимогам історичного дослідження засобів наукової інформації.

Як правило, майже всі дослідники, що розглядали сутність інформації та наукової інформації, одночасно розкривали зміст понять «соціальні комунікації» та «наукові комунікації». Такий матеріал важливий не тільки в понятійному, а й в методологічному плані, оскільки високу ефективність показує аналіз функціонування різних документальних засобів інформації та сфер практичної роботи з ними в соціально-комунікативному аспекті. Це простежується в ряді фундаментальних спеціальних досліджень, де розглянуто таку проблематику в галузі організації діяльності наукових бібліотек (М.С.Слободяника), підготовки бібліотечних кадрів (В.О.Ільганаєвої), книговидавничої діяльності (А.О.Беловицької, В.Ю.Іваницького), з позицій кодикології (Л.А.Дубровіної), археографії (Г.В.Боряка) тощо.

З іншого боку, аналіз функцій НД у системі наукових комунікацій (Р.С.Гіляревський, О.З.Мирська, Е.М.Мирський, О.І.Михайлов, А.В.Соколов, А.І.Чорний), градації НД залежно від міри кумуляції в них наукової інформації (Д.І.Блюменау, І.С.Фельдблюм) заклали теоретичні підвалини функціональної концепції наукового документа як

засоба інформаційної комунікації. Розвиток цієї концепції як теоретико-методологічної засади історико-типологічного дослідження вбачається в конкретизації змісту функцій документів у забезпеченні науковою інформацією суспільства, зокрема, з точки зору наявності «активної» та «пасивної» частин у суспільному науковому тезаурусі (Ф.Мюллер, В.М.Пастухов).

Отже різні аспекти, пов'язані з термінологією, класифікацією та історією наукових документів, розроблялися як книгознавцями, бібліотекознавцями, бібліографознавцями, так і представниками суміжних наук. Але спеціального дослідження, присвяченого еволюції їх типологічної схеми, не здійснено.

Сучасний рівень розробленості проблеми зумовив визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження.

Мета дослідження - характеристика структури та жанрового складу типологічної схеми документів - джерел наукової інформації, на основі аналізу процесу їх еволюції.

Для досягнення мети дослідження були сформульовані такі його завдання:

- визначити зміст базових понять історико-типологічного дослідження НД;
- обґрунтувати вибір критерія типологічного поділу НД;
- розробити періодизацію історії типологічної схеми НД;
- охарактеризувати основні етапи трансформації типологічної схеми НД у процесі їх історичного розвитку;
- побудувати типологічну схему сучасних документів, зміст яких складає наукова інформація, та визначити основні тенденції й перспективи розвитку цієї схеми.

Об'єкт дослідження - типологічна схема НД.

Предмет дослідження - розвиток будови і змісту типологічної схеми НД.

Методологія та методи дослідження. Теоретико-методологічні основи дослідження ґрунтуються на сучасних уявленнях про механізм та умови функціонування засобів соціальної комунікації, рух наукової інформації в системі її документальних джерел, зміст основних функцій науки й наукових документів протягом їх історичного розвитку.

У сукупності використаних методів дослідження провідну роль, виходячи з його завдань, відіграє типологічний метод, застосування якого дало змогу побудувати типологічну схему документальних джерел наукової інформації, розглянути етапи її формування. Визначення критерія типологічного поділу НД у процесі їх історичного розвитку зумовило використання функціонального методу. У поєднанні з вивченням класифікаційних рядів НД як системи, він дав можливість відобразити історію становлення функціональних підсистем та сучасну організацію структури системного типологічного об'єкта.

Дослідження генезису і розвитку типологічної схеми НД проводилось із залученням методів історичної класифікації та порівняльно-історичного аналізу. Прогнозно-аналітичний метод допоміг розглянути основні перспективи розвитку жанрово-типологічної будови документальних джерел наукової інформації в найближчому майбутньому.

Джерельна база дослідження. Дисертантом вивчалася жанрово-типологічна характеристика наукових книг минулого у фондах зібрань стародруків XV-XIX ст. з природознавства Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського, Російської державної бібліотеки, Російської національної бібліотеки.

Жанрово-типологічний аналіз сучасних НД проводився у процесі вивчення їх потоків за масивами інформаційних видань, зокрема реферативних журналів ВІНІТІ, а також при дослідженні фондів бібліотек вузів Київського вузівського центру.

Джерелом інформації для дослідження став масив спеціальних публікацій з проблем книгознавства, бібліографознавства, бібліотекознавства, документознавства, інформатики, архівознавства, наукознавства й історії культури. Окрему джерельну базу становили термінологічні та класифікаційні стандарти у галузях бібліотечної, видавничої, архівної справи й діловодства.

Наукова новизна.

1. З позицій книгознавства запропоновано визначення таких базових понять історико-типологічного дослідження НД як «наукова інформація» та «документ».

2. Виходячи з аналізу «руху» опису нового наукового знання у системі НД, обґрунтовано їх поділ на джерела первинної (нової) та вторинної наукової інформації, і роль різних жанрів цих документів у відображенні фрагментів суспільного наукового тезауруса. Показано значення такої диференціації для побудови типологічної схеми НД.

3. Запропоновано поділити усі функції НД на контактні, внутрішньонаукові та основні соціальні, згідно з результатами проведеного аналізу функціонування цих документів у системах «НД - читач», «НД - наука» та «НД - суспільство».

4. Розроблено періодизацію історії типологічної схеми НД, яка поділяється на два етапи - лінійної та системної структури цієї схеми.

5. Визначено жанровий склад і зміст основної соціальної функції НД

у різні періоди їх розвитку та подано типологічну схему сучасних документальних джерел наукової інформації (ДДНІ).

Теоретична значущість роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних засад і розвитку нового напрямку книгознавчих досліджень - історико-типологічного вивчення наукових документів. Визначення критерія типологічного поділу НД, аналіз еволюції його змісту на різних етапах розвитку жанрово-типологічного складу цих документів та пропозиції щодо будови сучасної типологічної схеми ДДНІ є внеском до загальної теорії і історії документа. Формулювання цільової орієнтації та предмету викладу змісту ДДНІ дає змогу конкретизувати відповідні визначення жанрів у понятійному апараті книгознавства, бібліографознавства і бібліотекознавства.

Практична значущість дослідження вбачається в можливості використання його результатів у процесі практичної роботи бібліотек та інформаційних органів з класифікації НД, при формулюванні визначень лексичних одиниць понятійного апарату наук документально-комунікативного циклу, вузівської підготовки бібліотекарів, бібліографів та інформаційних працівників.

Результати дослідження впроваджено в практику вузівської підготовки бібліотекарів-бібліографів. Його висновки відбиті в змісті першого в Україні навчального плану підготовки висококваліфікованих фахівців зі спеціалізації «Документальні інформаційні системи органів наукової інформації», розробленого автором і впровадженого в 1993 р. у навчальний процес КДІК. За матеріалами дослідження підготовлено і протягом останніх років викладається у КДІК авторський курс «Документальні джерела наукової інформації» студентам бібліотечного факультету. Окремі положення і висновки дисертаційного дослідження відображені

в змісті навчальних дисциплін «Історія природничо-наукової та технічної книги», «Організація науково-інформаційної діяльності», «Інформологія», які читаються цим студентам, у навчальних матеріалах і виданнях з цих курсів.

Дисертант у складі робочої групи Ради ректорів Київського вузівського центру проводив дослідження ефективності функціонування фондів навчальної та наукової літератури 18 бібліотек вузів регіону, за результатами якого видано науково-методичні матеріали, а головні підсумки обговорювалися на засіданнях Ради. Автор у складі Науково-технічної ради національного науково-виробничого об'єднання «Книжкова палата України» брав участь у формуванні й затвердженні тексту остаточної редакції проекту ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення».

Апробація роботи. Проблематика дисертації розроблялася автором з 1978 р. в межах комплексного дослідження «Особливості культурно-освітньої роботи в умовах науково-технічної революції», що виконувалася згідно з республіканським координаційним планом досліджень з бібліотекознавства, бібліографознавства, історії книги й загальних проблем книгознавства (до 1991 р.). Дисертант брав участь у підготовці наукового звіту «Пошук та аналіз документальної інформації про речовини, технологію отримання пористої кераміки для інформаційно-бібліографічного обслуговування спеціалістів ІПМ АН УРСР» (КДІК, 1984-1986 рр.). Під керівництвом автора розробляється тема «Документознавство: теоретичні основи та завдання в сфері архівної справи» (УДНДІАСД).

Результати роботи відбиті в монографії, матеріалах навчального

посібника, методичних рекомендаціях, статтях. За темою дисертації опубліковано понад 50 праць, головні з яких наведено в авторефераті.

Основні аспекти дослідження доповідались автором протягом 1983-1996 р. на численних конференціях різного статусу та рівня.

На захист виносяться такі положення і результати дослідження:

1. Типологізація НД є процесом їх систематизації за найсуттєвішою ознакою, що виступає як типологічний критерій (у нашому дослідженні це функціональна характеристика НД). Продуктом типологізації є типологічна схема НД. Для дослідження еволюції типологічної схеми НД головним є поняття структури типологічної схеми, зміни якої визначають найкардинальніші зрушення в еволюції типологічної схеми цих документів.

2. Історико-книгознавчий аналіз еволюції типологічної схеми НД базується на концепції НД як засоба інформаційних комунікацій. Стрижневим її положенням є поділ НД на «динамічні» та «статичні», виходячи з характеру їх функціонування в комунікативному зв'язку «автор документальної інформації - споживач документальної інформації». Динамічна характеристика НД відбиває різну роль їх жанрів у русі описів наукових знань і зумовлює диференціацію НД на джерела первинної (нової) та вторинної щодо суспільного наукового тезауруса наукової інформації.

3. Виходячи з концепції динамічних НД, найсуттєвішою їх характеристикою є функціональна. Всі функції НД поділяються на три групи: контактні, внутрішньонаукові та основні соціальні. Основні соціальні функції являють собою найвищу функціональну характеристику НД і це зумовлює їх вибір як типологічного критерія для відтворення історичної картини розвитку типологічної схеми цих документів.

4. Перші історичні вироби, що мали фіксовану інформацію як опис знань у певній знаковій системі, були знаряддями праці, зброєю, предметами культу та побуту тощо. Утворення державних структур зумовлює потребу нагромадження і використання описів знань для управління різними сферами життя суспільства. Це призводить до спеціалізації серед виробів з фіксованими мовними знаками таких, основна функція котрих - збереження та передача інформації в просторі та часі. Саме з цим процесом генетично пов'язана подальша жанрово-типологічна диференціація НД.

5. Історія типологічної схеми НД поділяється на два великих етапи: лінійної та системної (ієрархічної) структури типологічної схеми. На етапі лінійної структури НД були об'єднані в межах єдиного типу сукупностей жанрів у системі інших документів. Основну функціональну орієнтацію НД було спрямовано на забезпечення інформацією певної сфери соціальної діяльності, в межах якої функціонувала наука.

6. Генезис системної структури типологічної схеми НД пов'язаний з першим типологічним поділом у сукупностях цих документів, а саме - з виокремленням документів, які орієнтовані винятково на забезпечення суспільства новою науковою інформацією. Цей процес відбувається на початку утвердження європейської науки як окремого соціального інституту (XVII-XVIII ст.). У результаті диференціації форм організації науки, виробництва, освіти, культури, які зумовлювали появу різнобічних потреб у науковій інформації, формується сучасна системна (ієрархічна) структура типологічної схеми документів, що містять наукову інформацію. З «розпадом» синкретичних НД утворюються функціональні підсистеми документальних джерел наукової інформації, які забезпечують базові сфери соціальної діяль-

ності. Кожна функціональна орієнтація відбиває тип документів, а їх сукупність, що виконує цю функцію, - типологічний ряд.

Структура дисертації відповідає логіці послідовного вирішення завдань дослідження. Праця складається зі вступу, п'яти розділів, висновків та списку літератури.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обгрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт та предмет дослідження, проаналізовано стан вивчення проблеми, сформульовані мета і завдання роботи, охарактеризовано методологічні засади та методи дослідження, визначені наукова, теоретична й практична значущість роботи, подано положення, що виносяться на захист.

У першому розділі «БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ІСТОРИКО-ТИПОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВИХ ДОКУМЕНТІВ» розглядається історія формування та зміст таких ключових для дослідження понять, як «соціальна інформація», «соціальні комунікації», «документ», «наукова інформація», «наукові комунікації», «науковий документ», «типологізація документів», «типологічна схема документів».

Поняття «наукова інформація» є вихідним для дослідження. На ньому ґрунтується не тільки розуміння сутності наукового документа, а й концептуальне пояснення процесу першої типологічної диференціації в сукупностях НД. Наукова інформація є різновидом соціальної. Відповідно соціальна інформація розглядається переважною більшістю дослідників у зв'язку з передачею знання. Виходячи з того, що в психологічному аспекті знання є характеристикою людської свідомості, то в інформаційному процесі відбувається передача будь-яким способом (мовлення, жестикуляції, писемності, предметно-знакові форми тощо)

не самого знання, а його **опису** в певній знаковій системі. Цей опис складає **текст** повідомлення.

Обмін соціальною інформацією здійснюється за допомогою соціальних комунікацій. Комунікація як процес передбачає наявність трьох основних елементів: адресанта (автор тексту, документальної інформації, повідомлення), комунікаційного каналу (засоби й форми передачі інформації) та адресата (споживач документальної інформації, читач тексту, повідомлення). Комунікаційний канал, що розглядається нами як поєднання форм та засобів інформаційної комунікації, включає різні види передачі інформації, наприклад, «виступ по радіо чи телебаченню», «публікація документа», «поштове листування», «показ інформації на дисплеї комп'ютера», «видача документів у бібліотеці чи архіві» тощо.

При визначенні сутності поняття «наукова інформація» було враховано специфіку його використання в історичних дослідженнях. Це зумовило відмову від формулювань, що включали як обов'язкові елементи відповідної дефініції умови використання наукової інформації в суспільно-історичній практиці та адекватного відображення в її змісті явищ і законів природи.

Запропоновано такий варіант зазначеного поняття: наукова інформація - це опис наукових знань, включений в інформаційні комунікації. Зроблено висновок, що наукова інформація розповсюджується в усій системі соціальних комунікацій, а не обмежується сферою науки. В наукових комунікаціях можна виділити спеціальні та неспеціальні канали передачі наукової інформації. Перші орієнтовані на забезпечення науковою інформацією професійних груп спеціалістів у сферах науки, виробництва, освіти, культури тощо. Засобами розповсюдження

і обміну інформацією тут є публікація нових результатів досліджень, видання кумульованої наукової інформації виробничого, навчального, довідкового характеру, проведення наукових зібрань, аналітичне інформаційне обслуговування спеціалістів, наукове листування між ученими тощо. Другі канали спрямовані на забезпечення науковою інформацією неспеціалістів, виконуючи функцію популяризації наукових знань. Засобами їх комунікації є певні групи науково-популярної літератури, науково-популярні лекції, радіо- і телепередачі тощо.

Оскільки інформаційна складова в системі документально-інформаційних наук є однією з головних ознак класифікації НД, проводиться типологічний аналіз наукової інформації за видами знання і пропонується її диференціація на концептографічну, методографічну та фактографічну.

Центральним у сукупності базових понять історико-типологічного дослідження документів є поняття «документ». Зважаючи на наявність значної кількості трактувань цього поняття, постало завдання формулювання такої його дефініції, що відповідала вимогам дослідження, яке реалізувалося в межах наук документально-комунікативного циклу. Аналіз різних підходів до концепції документа, запропонованих у працях А.В.Соколова, Е.І.Хан-Піри, Г.М.Шведової-Водки, дає підстави стверджувати, що головним компонентом зазначеного поняття є текст.

Однак тільки сам текст не виступає достатньою ознакою для того, щоб вважатися документом, оскільки текст може бути виголошеним усно, зафіксованим на носіях, не пристосованих для їх просторового переміщення з метою передачі інформації тощо. В бібліотечній, книготорговельній, науково-інформаційній діяльності працюють зі спеціально виготовленими об'єктами, тобто функціонально призначе-

ними для виконання одночасно двох функцій - збереження і передачі інформації в просторі та часі. Причому ця функція їх як речових виробів, є **основною функцією**, позаяк існує чимало різних виробів, на яких зафіксовано інформацію, наприклад, предмети побуту, вивіски, рекламні щити, паркани тощо. Вони також передають її в часі, а деякі - і в просторі, але для них ця функція є другорядною, вторинною. З іншого боку, така основна функція речових виробів як виконання ролі засобу збереження та розповсюдження інформації в просторі та часі, зумовлює їх спеціальну, специфічну матеріальну конструкцію, представлену у вигляді книг, брошур, аркушів паперу, записничків, буклетів, мікрофіш, магнітних дисків тощо. Специфічними були й історичні форми документів у вигляді глиняних табличок, папірусних чи пергаментних сувоїв та ін. Ця спеціальна конструкція забезпечує виконання документами їх основної функції, надаючи можливість цим виробам бути зручними для переміщення в просторі, тривкими для збереження інформації в часі, пристосованими для фізіологічних можливостей читання тексту.

Таким чином, документ це текст (як логічна послідовність мовних чи мовних та немовних знаків), зафіксований на речовому виробі, основною функцією якого є збереження та розповсюдження (передача) інформації в просторі й часі.

Саме на цьому визначенні базується розуміння поняття «науковий документ» і його специфіка полягає в конкретизації характеру тексту, зміст якого складає наукова інформація, а стильові та структурні ознаки відповідають певному жанру літератури.

Найважливішими для дослідження є такі поняття типологічного аналізу як «типологізація документів» та «класифікація документів», визначення позиції щодо сутності яких дає можливість конкретизувати

розуміння похідних понять, зокрема, «типологічний критерій», «типологічна схема документів», «структура типологічної схеми».

Типологізація і класифікація документів за своїм змістом є процесами систематизації. Їх сутність полягає в диференціації об'єктів вивчення за певними ознаками. Однак типологізація відрізняється від класифікації тим, що перша здійснюється за найсуттєвішою ознакою (чи сукупністю ознак) для певного дослідження, наукової галузі чи сфери або сфер практичної діяльності. У даному разі така головна ознака (чи ознаки) виступає як типологічний критерій поділу документів. При зазначеному підході класифікація документів - це їх поділ за всіма іншими ознаками. Типологічний чи класифікаційний ряд - це позначення ланок у класифікаціях чи типологіях, що охоплюють окремі завершені сукупності елементів об'єктів поділу. В цілому вся побудова з її рядами утворює класифікаційну чи типологічну схему. Типологічна схема документів - це структурна організація рядів документів за критерієм типологічного поділу. Стрижневим для історико-типологічного аналізу НД є поняття структури типологічної схеми. Його наявність у понятійному апараті дослідження впливає з висновку, що найкардинальніші зрушення в еволюції типологічної схеми НД були пов'язані саме зі зміною її структури. Причому, йдеться не про кількісні характеристики, що мали місце (наприклад, збільшення числа жанрів), а про якісні відмінності.

Структура типологічної схеми НД може бути двох видів: лінійна та системна. Лінійна - дворівнева структура, яка відображає єдиний ряд документів у вигляді їх переліку і ця сукупність об'єднується за якоюсь ознакою в тип, що вирізняється за нею серед інших документів. Такими були, наприклад, об'єднання історичних жанрів давньосхідної, ран-

ньої давньогрецької чи давньоруської художньої, юридичної, релігійної книги й кожна з таких тематичних груп виступає як окремий тип, що охоплює ряд жанрів. Системна - багаторівнева структура, що є сукупністю рядів документів у вигляді підсистем. Кожна з цих підсистем уособлює окремий тип документів і критерієм поділу може виступати певна ознака сучасних документів, за якою вони можуть бути системно організовані, зокрема за науковою тематикою, характеристиками матеріального носія, структурою побудови тексту тощо.

У другому розділі «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ІСТОРИКО-ТИПОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВИХ ДОКУМЕНТІВ» охарактеризовано основні напрями формування теоретичних знань про документ, подано концепцію наукового документа як засоба комунікації, історію розвитку уявлень про типологію НД, зроблено вибір критерія типологічного їх поділу як засобів комунікації та визначено засади періодизації історії типологічної схеми НД.

В історичному процесі формування знань про документ можна виділити ряд напрямів, кожний з яких додавав до попереднього свою частку дослідницьких проблем та сукупність форм і методів роботи з документами. У дисертації охарактеризовано бібліотечно-бібліографічний, літературознавчий, інформаційно-реферативний, книгознавчий, документознавчий та інформологічний історичні напрями вивчення характеристик документа. Зроблено висновок, що сучасний етап характеризується активізацією дослідження документів усіма науками, де він виступає головним або одним з головних об'єктів вивчення. Об'єднання зусиль цих наук створює інтегративний напрям розвитку знань про документ. У результаті це призведе до формування теорії документа, що становитиме метанаукову надбудову для всіх наук документально-кому-

нікативного циклу. Така сукупність знань, насамперед, охоплює результати функціонального аналізу документів, вивчення їх характеристик як речових виробів та зафіксованої в них інформації, здобутки в галузі класифікації та типологізації документів, а також закономірності, виявлені при дослідженні процесу еволюції документів, формування сучасних документальних систем і потоків.

Одночасно кожна з наук документально-комунікативного циклу має свої специфічні підходи у вивченні документа, що ґрунтуються на особливостях тих груп документів, з якими працює відповідна наука сфера практичної діяльності, а також форм і методів цієї роботи. Це стосується й тих концептуальних положень щодо визначення ролі документів у системі інформаційних комунікацій, що, в свою чергу, впливає на вибір типологічного критерія їх поділу на різних етапах розвитку.

Отже, розгляд НД як засобів інформаційних комунікацій у системі наук документально-комунікативного циклу має виходити з двох позицій, що відповідають специфіці досліджуваних ними об'єктів. Перша передбачає аналіз динамічного наукового документа в активній частині суспільного наукового тезауруса (СНТ), тобто документа, функціонуючого в цілісному комунікативному циклі «автор документальної інформації - споживач документальної інформації». Саме в такому аспекті досліджують документ бібліотекознавство, бібліографознавство та книгознавство. І в історичному ракурсі кожний період побутування документа розглядається ними у динамічному стані як функціонуючий у відповідності з конкретною інформаційною потребою того часу. Друга позиція ґрунтується на сутнісній характеристиці наукового документа як статичного, коли він перестає виконувати свою основну соціальну

функцію і його зміст переходить до пасивної частини СНТ. Такий НД має потенційний стан для функціонування, коли стає об'єктом археографічного аналізу, але при опублікуванні він знову попадає в динамічну категорію і його динамічність пов'язана з виконанням функції передачі нового знання.

Одночасно міра динамічності різних жанрів наукових документів у комунікативному процесі визначається їх роллю в русі наукової інформації в інформаційних комунікаціях. Зокрема, кожний документ кумулює певну частку СНТ і його функціональна орієнтація визначає характер такого узагальнення. З іншого боку, аналіз названого процесу передбачає наявність документів, що містять описи нових наукових знань як продуктів індивідуального наукового тезауруса. Новизна такого опису визначається у відношенні щодо СНТ. Нову стосовно СНТ наукову інформацію ми називаємо первинною науковою інформацією. Окремі жанри НД орієнтовані на забезпечення нею суспільства. Будь-яке подальше формулювання в тотожному смислі цієї інформації є вже вторинною науковою інформацією. Відповідно певні групи НД виконують функції забезпечення потреб у ній різних сфер соціальної діяльності. Можна констатувати, що існує залежність між жанрово-типологічною характеристикою НД і виконуваними ними функціями у системі інформаційних комунікацій. Такий висновок визначає позицію щодо вибору типологічного критерія для аналізу еволюції типологічної схеми цих документів.

Усі існуючі класифікаційні та типологічні схеми документів, вироблені в практиці роботи бібліотек, видавництва, книгарень, органів інформації, архівів або отримані в результаті досліджень у відповідних їм галузях теоретичного знання, в цілому враховують поділ документів за

ознаками, які ми об'єднали у дві великі групи: «матеріальні» та «ідеальні». Перші - це характеристики змісту (тематика, структура матеріалу, стиль, мова, вид інформації тощо) та форми (вид носія інформації, спосіб фіксації інформації, матеріал носія інформації та ін.). «Ідеальні» характеристики відбивають зміст орієнтації документа на забезпечення інформацією певної потреби в ній суспільства. Вони формулюються ще до створення документа у вигляді соціальної мети такого створення, цільового і читацького призначення, розуміння його основної та часткових функцій і формують загальний план творчого задуму автора, що втілюється в «матеріальних» характеристиках. Водночас цільове і читацьке призначення кожного окремого документа є його частковою властивістю. Це унеможливило їх вибір типологічного критерія.

Функціональний рівень, на нашу думку, є вищим рівнем «ідеальних» характеристик документа. Така позиція зумовила необхідність аналізу функцій НД і в цій сукупності було виокремлено такі їх групи: контактні, внутрішньонаукові та основні соціальні. Контактні - це функції, котрі виконує документ у результаті безпосередньої дії його змісту та форми на читача. Серед них - пізнавальна, евристична, практична, навчальна, довідкова, орієнтуюча, ідеологічна, естетична тощо. Внутрішньонаукові (науково-комунікативна, мнемонічна, кумулятивна, регулятивна) функції виконуються НД як матеріальною формою руху опису наукового знання в суспільстві і елементом СНТ, тобто в системі «НД - наука». Основні соціальні функції - це функції, які виконують сукупності НД у забезпеченні науковою інформацією потреб суспільства. Оскільки загальну для всієї системи НД головну функцію можна сформулювати як «документальне забезпечення науковою інформа-

цією суспільства», то кожна основна функція, що характеризує підсистеми, також має аналогічне спрямування, але вже з певною спеціалізацією в системі цих документів. Така суспільна роль окремих сукупностей НД становить найсуттєвішу ознаку цих документів і має виступати як критерій для поділу їх на типи.

Важливою методологічною проблемою було визначення періодизації історії типологічної схеми НД. На нашу думку, в основу поділу цього процесу на етапи повинні бути покладені найвизначніші події, що відбувалися з типологічною схемою НД. Це були зміни пов'язані зі **структурою типологічної схеми**. У відповідності з цим процес еволюції типологічної схеми НД поділено на два етапи. Перший етап охоплював час існування жанрів НД у межах єдиного типу. Структуру такої схеми ми назвали лінійною. Другий етап починається з процесів типологічної диференціації, оформлення перших типів ДДНІ як функціональних підсистем системи НД і така структура отримала назву системної. Періоди, що складають ці етапи, характеризують початок документальної фіксації інформації, жанри джерел доннаукової інформації, генезис НД, оформлення та еволюцію лінійної схеми цих документів, початок кардинальних зрушень у різних характеристиках документів, які містять наукову інформацію і формування сучасної їх типологічної схеми. Саме в такий послідовності за періодами і викладено подальший матеріал дисертації.

У третьому розділі «**ПЕРЕДІСТОРІЯ, ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК ЛІНІЙНОЇ ТИПОЛОГІЧНОЇ СХЕМИ НАУКОВИХ ДОКУМЕНТІВ**» охарактеризовано початок документальної фіксації інформації, зародження доннаукових документів, період генезису НД та процес еволюції їх типологічної схеми лінійної структури.

Одна з характерних властивостей сучасних і найдавніших документів як речових виробів - це їх мобільність. Її витoki - у перших мобільних об'єктах, що фіксували графічні знаки. Значна частина цих предметів була поліфункціональною, тобто разом з функцією збереження і передачі інформації вони виконували роль прикраси, амулета, деталей одягу, зброї, знаряддя праці тощо. Речовий об'єкт (здебільшого - виріб), який фіксує текст, стає документом тільки тоді, коли за формою та змістом створюється винятково для збереження і передачі інформації, а утворення власне документального ряду пов'язане з типовістю характеристик форми, тексту (змісту), функціональної орієнтації документів.

На нашу думку, першими такими документами були шумерські глиняні таблички-бірки V - IV тис. до н.е. з назвами об'єктів та означенням їх кількості, що виконували облікові функції при збереженні і транспортуванні товарів. Ці документи одночасно фіксують перші письмові знаки шумерів. Типовість табличок з протошумерським письмом визначається подібністю чисельних груп представників з певними стандартизованими формами, технологією виготовлення і способами фіксації інформації. Спеціалізація уніфікованих речових виробів винятково на виконанні функції зберігання та передачі інформації серед інших виробів, що фіксують знаки, але мають іншу основну функцію, є тою властивістю, яка надалі успадковується документами і стає генетичною основою їх жанрово-типологічної диференціації.

Документальні системи фіксації інформації з'являються в державних утвореннях і тільки у країнах з сильною централізованою владою бюрократичного адміністративного апарату та розвиненою економічною інфраструктурою, різноманітність виявів якої потребує фіксації інформації для управління нею. Це наочно ілюструють документальні

системи найдавніших держав світу - Шумеро-Вавілонії та Єгипту, де формуються жанри документів з тих галузей знань, що в майбутньому стають науковими дисциплінами. Їх зміст математичного, астрономічного, медичного, філологічного, історичного характеру можна назвати донауковим (у відповідності з існуючим в історії науки поняттям «донаукових знань») через відсутність у них концептографічної наукової інформації, тобто науково-теоретичного аналізу. Ці документи представлені жанрами переліків слів, двомовних словників, математичних задач і таблиць, медичних практичних керівництв і рецептурних збірників. Такі тексти містили донаукову методографічну та фактографічну інформацію, що описувала накопичені суспільством емпіричні знання у формі доступній для їх вивчення.

Сукупність жанрів донаукових документів утворювала єдиний тип джерел, що виконував у суспільстві певну основну соціальну функцію. При лінійній організації типологічної схеми її складові - жанри функціонують у межах певної сфери соціальної діяльності, яку вони повинні забезпечувати інформацією. Ми вважаємо, що основна соціальна функція донаукових документів полягала в забезпеченні інформацією процесу навчання висококваліфікованих спеціалістів-писарів, які вирішували інтелектуальні завдання, пов'язані з різноманітними сферами життя держави. Типовість таких завдань у давньосхідних державах пояснює подібність жанрового і тематичного складу документів.

Генезис наукових документів відбувається разом із зародженням античної науки в VI-IV ст. до н.е. Створення першофілософських текстів, в яких присутня концептографічна інформація, що з раціональних засад пояснює світопоходження та світобудову, характеризує початок формування нового виду документальної інформації. Індивідуалізм

у творчості давньогрецьких мислителів, дух змагання і суперництво ідей, призводять до пошуків власних оригінальних способів організації філософських творів. Так з'являються жанри філософської поеми, діалогу і трактату. Отже, в системі документальних джерел інформації ранньоантичного суспільства формується тип документів, жанри якого містять наукову інформацію. На нашу думку, основна функція ранньоантичної наукової книги була орієнтована на забезпечення естетико-культурної потреби особистості в освоєнні результатів пізнання (споглядання природи, аналізу історії суспільства).

В елліністично-римські часи провідним жанром НД стає трактат. У сукупності його представників виокремлюються «малі» та «великі» праці. Перші з них присвячені, як правило, вузькопроблемним питанням, а другі - фундаментальним узагальненням з певної галузі знань чи проблеми. Часто форму трактату мають листи вчених, якими вони обмінюються між собою. Оформлення зведень фактографічних даних зумовлює поширення жанрів каталогів зірок, математичних таблиць, географічних карт тощо. Збільшення обсягів документальних потоків спричиняє поширення бібліографічних документів, які розкривають зміст творів. Занепад античної науки, що розпочався наприкінці елліністичного періоду, характеризує поява коментарів праць видатних учених, різного роду популярних «енциклопедій» (кумулявали обсяги інформації з однієї чи декількох галузей знань).

За часів Римської імперії основна соціальна функція НД дещо змінюється. Практичні римляни переорієнтували характер античної культурної програми з науково-пошукової на пізнавально-освітню. Згідно з нею наукова книга мала забезпечити необхідний рівень інтелектуальності особи через освоєння систематизованого опису суми знань.

Таке розуміння дидактичної функції науки ґрунтується не на понятті її як засобу навчання чи взагалі як процесу передачі описів знань, а як інструмента виховання особистості, набуття через усвідомлення наукових істин певного інтелектуального і морального стану. Це спричинило поширення жанру «енциклопедії».

У раннє європейське середньовіччя наука перебувала у межах релігії як соціального інституту і така ситуація теж передбачала забезпечення інформацією певної культурної програми, спрямованої на пізнання не явищ природи, а сутності божественного. Жанри античної наукової книги переймаються теологією. Спадкоємність соціальної функції античної науки і, відповідно, її документального продукту забезпечує культурний розвиток мусульманських країн у IX-XII ст. Тут наука і документальні її результати функціонують у певній інституціоналізованій формі процесу навчання у вищій школі.

На початку культурного розвою в XII-XIII ст. Європа фактично запозичує форми організації східної вищої школи, відкриваючи університети, що теж можна вважати інституціональним процесом, у межах якого існує наука та наукова книга. Активізація перекладацької діяльності зумовлює поширення творів античних і арабських авторів, створюючи умови для відтворення їх жанрового складу в європейській науковій літературі. Нові економічні та культурні чинники виводять не тільки науку, а й книговиробництво з монастирів, породжуючи особливу організацію підготовки і створення книг в університетах. Технологічно ця система вже відтворювала цеховий спосіб виробництва документа і заклала підґрунтя виникнення і поширення у подальшому книгодрукування.

У четвертому розділі «СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК СИСТЕМ-

НОЇ ТИПОЛОГІЧНОЇ СХЕМИ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ» проаналізовано початок кардинальних зрушень у характеристиках НД XV-XVII ст., розглянуто основні моменти формування сучасної типологічної схеми документальних джерел наукової інформації.

У XV - XVII ст. створюються передумови для формування основних елементів майбутніх підсистем НД. Зрушення в характеристиках цих документів зазначеного періоду були спричинені змінами в житті європейського суспільства і, насамперед, у загально-культурній ситуації.

Епоха Відродження не тільки посилила інтерес до різних галузей знань часів античності, стимулюючи перекладацьку діяльність і організацію вчених зібрань, а й в цілому відтворила античну позаінституціональну програму естетико-культурного виховання особистості. В її межах нове життя отримують жанри античної наукової книги. З іншого боку, «енциклопедичний» жанр диференціюється на різновиди, що в майбутньому трансформуються в словники, довідники, визначники, популярні монографії та інші НД.

Розповсюдження книгодрукування спричинює ситуацію значного поширення НД в європейському суспільстві, з одного боку, і умови для оперативного розповсюдження наукової інформації за допомогою «малих» форм друку, з іншого. Зростання обсягів потоків НД у XVI - XVII ст., дедалі більша потреба вчених в інформуванні про результати нових досліджень і одночасно у фіксації свого наукового пріоритету, зумовлює появу періодичних наукових видань. Їх поширення стимулюється новими формами організації наукових колективів, підтримуваних державою, з чого фактично починається процес інституціоналізації науки. Це ж спричинює і перший типологічний поділ у сукупностях НД, тобто

відокремлення документів, що повинні були відображати первинну наукову інформацію, від тих, які давали узагальнений і систематизований опис наявного наукового знання для забезпечення нормативного процесу навчання в університеті, були популярними «енциклопедіями» чи практичними посібниками.

З XVIII ст. в сукупності НД дедалі виокремлюються потоки документів, що мають конкретну соціальну спрямованість і специфічний ряд жанрів. У кінці XIX ст. ці групи являють собою вже самостійні типи документів.

Водночас втрата ознак синкретичності приводить до того, що поняття наукового документа може бути застосовано тільки щодо продуктів, які створюються у сфері науки і призначаються винятково для неї. З першого типологічного поділу фактично починається історія документальних джерел наукової інформації, у складі яких функціонують власне наукові документи, а також інші, зміст яких складає наукова інформація і застосування терміну «наукові документи» до яких навряд чи є можливим. Це, зокрема, за типологією видань - навчальні, виробничі, довідкові, науково-популярні та інформаційні документи.

Протягом останніх трьох століть відбувалися процеси спеціалізації, диференціації в межах єдиної сукупності документів, які містили наукову інформацію. Вихідним моментом тут став генезис формування суто наукової літератури (тобто джерел нової наукової інформації), що було зумовлено початком інституціоналізації науки, виокремлення її в самостійну сферу соціальної діяльності. Ця подія мала вирішальне значення, оскільки саме сфера науки продукує ДДНІ, котрі забезпечують різні потреби в них суспільства. Наука дедалі більше визначає прогрес суспільного життя, вона активно розвивається як сфера соціаль-

ної діяльності. Це зумовлює процеси диференціації як в її межах, так і в тих сферах, розвиток яких вона фактично починає визначати, а саме - виробництві, освіті, культурі. Підвищення ролі науки в суспільстві і певна підтримка її розвитку призвели до збільшення кількості вчених, наукових установ, обсягів потоків ДДНІ.

Насамперед стимуляція розвитку прикладної науки спричинила диференціацію та інтеграцію різних галузей знань, у результаті чого з'явилися нові наукові дисципліни, наукові напрями, сформувалися міжгалузеві проблеми. Це, безумовно, позначається на тематичній характеристиці ДДНІ.

Утворюються та диференціюються нові форми організації науки. Так, при збереженні і розвитку універсальних академій наук та наукових товариств, засновуються галузеві академії, наукові товариства, дослідницькі лабораторії, науково-дослідні інститути, інші наукові установи, починають проводитися наукові форуми. Це стимулює появу нових жанрів ДДНІ, що містять первинну наукову інформацію (звітів про науково-дослідну роботу, матеріалів наукових зібрань).

Стрімкий розвиток виробництва теж приводить до його спеціалізації в межах технологічних процесів, функціональних підрозділів та спеціальностей працівників. Різні його ланки потребують документального забезпечення науково-технічною інформацією, і наука враховує такі замовлення. Це позначається на диференціації ДДНІ, орієнтованих на сферу виробництва (поява стандартів, промислових каталогів, довідкових видань для виробництва).

Суспільний прогрес зумовлює значне зростання інтелектуального рівня населення. Це формує його зацікавленість в ознайомленні з результатами наукової та виробничої діяльності і спричиняє поширення

різних жанрів популярних видань, диференційованих як за характером описуваних знань, так і за призначенням для певної читацької аудиторії.

Зазначені зміни в сферах науки, виробництва і культури ініціювали диференційні процеси в сфері освіти, зокрема, за її ступенями і рівнями (початкової, середньої та вищої), галузями знань та практичної діяльності, формами організації навчального процесу, домінуючим видом наукової інформації у документах.

Внаслідок значного збільшення обсягів наукової інформації, ускладнення її змісту та понятійного апарату, дедалі актуальнішою ставала проблема відбору та організації матеріалу для навчальної чи популярної літератури. Закріплення в жанрах таких ДДНІ особливих стилевих та інших характеристик змісту стимулювало подальше оформлення їх сукупностей в окремі типологічні ряди.

Останнім формується тип документів, який забезпечує суспільство інформацією про зміст джерел первинної наукової інформації. Адже науково-інформаційна діяльність як сфера соціальної діяльності утверджується тільки в нашому столітті.

У цілому треба констатувати, що сучасна структура типологічної схеми ДДНІ відбиває системний характер потреб суспільства (тобто окремих сфер суспільної діяльності) у документальному його забезпеченні науковою інформацією. Формування такої структури було реакцією на процес еволюції потреб суспільства в різних видах документального оформлення описів наукових знань. У підсумку це призвело не тільки до утворення типологічних рядів, а й численних варіантів організації документальних форм, що дає можливість будувати різноманітні класифікаційні ряди.

У п'ятому розділі «КЛАСИФІКАЦІЇ ТА ТИПОЛОГІЯ СУЧАСНИХ

ДОКУМЕНТАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ» подано стислу характеристику класифікацій ДДНІ, розроблено їх сучасну типологічну схему, визначено перспективи розвитку цієї схеми у найближчому майбутньому.

Класифікації документальних джерел наукової інформації будуються за ознаками змісту та зовнішньої форми. Серед класифікаційних характеристик змісту можна виокремити такі загальнодокументальні як тематика, структура організації матеріалу, стиль його викладення, а також притаманні винятково ДДНІ, зокрема, характеристику видів наукової інформації в тексті, міра кумуляції наукової інформації в документі тощо. Виходячи з диференціації видів наукової інформації, специфічні класифікації можна відбити як поділ ДДНІ, де домінує той чи інший опис наукового знання (тобто на джерела концептографічної, методографічної чи фактографічної наукової інформації) або ж виокремлення сукупностей жанрів цих документів, що типово є джерелами первинної (тобто нової щодо СНТ) чи вторинної наукової інформації. Кожний жанр ДДНІ відбиває певну частину СНТ з окремої галузі знання і виходячи з цього ці жанри відрізняються за мірою узагальнення обсягів наукової інформації, що дозволяє побудувати класифікаційні ряди цих документів на основі даної характеристики.

Ознаками зовнішньої форми ДДНІ є, зокрема, вид документа, матеріал носія інформації, спосіб фіксації інформації тощо. Всі вони притаманні будь-яким документам, але тільки характеристика виду документа дає можливість організації специфічних рядів ДДНІ. За цією характеристикою з точки зору функціонування динамічних документів у системі комунікацій ми виділяємо три групи ДДНІ: «видання», «рукописи» і «непаперові». Так, до видань можуть бути зараховані ДДНІ,

випущені за планами видавництва або позапланово на підставі договорів з авторами будь-якими засобами поліграфічного друку. До «рукописів», крім безпосередньо рукописних документів, відносимо ДДНІ, що оформлені, як правило, засобами машинопису або видруковані принтером ЕОМ, зареєстровані в органах інформації та бібліотеках для відображення в інформаційних виданнях чи базах даних цих органів. Тобто функціонування таких документів у системі формальних документальних комунікацій у даний час здійснюється не у вигляді видання, а в статусі так званого «рукопису». Ця група являє собою специфічний і притаманний тільки ДДНІ ряд, куди входять звіти про науково-дослідні роботи та дослідно-конструкторські розробки, дисертації (за винятком виданих у вигляді наукової доповіді), депоновані рукописи, рукописи перекладів. «Непаперові» ДДНІ, на противагу традиційним, тобто паперовим, як правило, потребують для читання їх тексту використання технічних засобів. Це різні документи у вигляді мікрофільмів, мікрофіш, звукових магнітних записів, а також дискретних носіїв для комп'ютерного читання.

Серед «ідеальних» класифікаційних ознак відзначимо характеристику цільового призначення. Цільова орієнтація документа може розглядатися багатопланово. Зокрема, кожне конкретне видання має своє цільове і читацьке призначення як реально існуючого об'єкта. Так званий «предмет викладу жанру ДДНІ» - це вже мета як оформлення певної моделі жанру документа, котре в поєднанні з авторською метою створення документа фактично дає змогу розрізнати різні жанри ДДНІ, тобто виокремити родо-видові характеристики. Особливе значення серед цих характеристик мають функції документа, котрі, з одного боку, «ідеально» усвідомлюються до його створення автором, а з іншого - в

процесі функціонування виявляються як дія «матеріальних» характеристик, реалізація предмету викладу жанру ДДНІ та авторської мети його створення.

Жанровий рівень ДДНІ є базовим у типологічній схемі цих документів. У результаті аналізу процесу еволюції даної схеми було зроблено висновок про оформлення її як системного об'єкта, функціональні підсистеми якого організуються за основними соціальними функціями сукупностей жанрів ДДНІ. Кожна соціальна функція уособлює тип документів як вищий рівень систематизації, що об'єднує елементи підсистеми. У цілому типологічні ряди ДДНІ будуються за такими основними соціальними функціями: а) забезпечення первинною науковою інформацією суспільства; б) забезпечення процесу професійної підготовки спеціалістів; в) забезпечення вторинною фактографічною інформацією науки та виробництва; г) забезпечення популяризації досягнень науки, техніки, виробництва, їх історії; д) забезпечення інформацією про зміст джерел первинної наукової інформації. За традиційною схемою «тип-клас-рід-вид» у даній побудові класами виступають жанри ДДНІ, а їх варіанти за характером включеної наукової інформації та читацької орієнтації представляють родо-видові позиції класифікації.

Зміст цих функцій відбиває орієнтацію ДДНІ на документальне забезпечення науковою інформацією базових сфер діяльності суспільства: науки, виробництва, освіти, культури. Є також група публікацій, основна соціальна функція яких - ознайомлення суспільства зі змістом творів наукової спадщини минулого. Але жанри літературних пам'яток наукової думки значною мірою відрізняються від сучасних, що унеможливує їх знаходження в спільних типологічних рядах.

У найближчій перспективі типологічна схема ДДНІ навряд чи кардинально зміниться. Певних зрушень можна очікувати на жанровому рівні, де вже зараз формуються нові форми організації документів під впливом, наприклад, гіпертекстової та інших комп'ютерних інформаційних технологій. Саме ці утворення в разі їх подальшого розвитку можуть сформувати новий тип ДДНІ. Не виключаються також певні інтеграційні взаємодії між жанрами різних типів чи в межах окремого типу. Правда, в деяких випадках спостерігається не процес інтеграції, а слабка диференційованість жанрів, генетично успадкована від етапу синкретичної наукової літератури. З іншого боку, нечітке окреслення меж окремих жанрів, певна умовність кордонів між представниками ДДНІ різних типів підтверджує їх спорідненість та наявність і зараз «єдиного поля» цих документів.

Принаймні найближчим часом існуватиме паритет у використанні традиційних паперових ДДНІ та машиночитаних документів. Проте, безумовно, ДДНІ певних жанрів «схильні» до їх організації в пам'яті ЕОМ чи зберігання на носіях для комп'ютерного читання (великі за обсягом джерела фактографічної інформації, інформаційні реферативні документи, деякі жанри навчальних документів і т.д.).

Основні результати дослідження підсумовано в таких його висновках:

1. Концептуальною основою аналізу історії формування типів НД виступає їх характеристика як динамічних у системі інформаційних комунікацій, що відповідно зумовлює вибір єдиного критерія організації типологічної схеми цих документів для будь-якого етапу розвитку. Цей критерій, з одного боку, базується на використанні функціонального методу аналізу сукупностей НД, а з іншого, - враховує особливості

ролі цих документів у сукупності засобів комунікації у той чи інший історичний період. Його сутність полягає в основній функціональній спрямованості НД на забезпечення науковою інформацією суспільства. Хоча типологічний поділ НД протягом усього їх історичного розвитку розглядався з точки зору однієї ознаки, проте зміст її змінювався разом з еволюцією потреб у забезпеченні науковою інформацією, а їх системна диференціація приводить уже до корінної зміни структури типологічної схеми НД.

2. Формування функціональних підсистем ДДНІ відбувалося у зв'язку з процесом утвердження науки як соціального інституту, як провідної сфери соціальної діяльності, що визначає розвиток інших сфер і, зокрема, найважливішої з них - сфери виробництва. Доінституціональний стан науки характеризувався її існуванням у межах інших соціальних інститутів. Наукова книга до Нових часів мала синкретичний характер, поєднуючи риси багатьох сучасних типів ДДНІ. Проте аналіз перших періодів розвитку НД показав, що їх існування не було позатиповим. Вони становили окремих тип джерел, що забезпечували науковою інформацією певні сфери соціальної діяльності серед інших типів документів, орієнтованих на задоволення різних інформаційних потреб суспільства (художня, релігійна, юридична книга тощо). Вже тоді НД мали досить широку жанрову палітру (тобто основи типологічної будови) і їх сукупність як документальних результатів наукової діяльності являла собою єдину типологічну схему, що мала, на відміну від сучасної системної (ієрархічної), лінійну структуру.

3. На початковому етапі утвердження європейської науки як соціального інституту ХУІІ - ХУІІІ ст., відбувається перший типологічний поділ у сукупностях ДДНІ, а саме - виокремлення документів, орієнтованих

винятково на забезпечення суспільства новою науковою інформацією. Водночас, у межах своїх завдань, наука як особливий напрям утверджувала наукову популяризацію, що ініціювало оформлення в майбутньому типу науково-популярних документів. Поглиблення взаємозв'язків науки і виробництва впродовж XIX ст. замінює доннаукову емпірію середньовічної ремісничої книги документальними джерелами, які містять опис наукових основ організації виробничого процесу. Кордони між багатьма жанрами наукової та виробничої книги у XX ст. зникають і вони у фактично однакових формах забезпечують новою науковою інформацією як сферу науки, так і сферу виробництва. Це ж стосується і фактографічних джерел, хоча, наприклад, довідкова книга для виробництва зберігає свої жанрові особливості.

4. Становлення сучасної типологічної схеми документів (формування жанрів і утворення типів), зміст яких складає наукова інформація, відбувається протягом XIX-XX ст. у результаті диференційних процесів у зазначених базових сферах соціальної діяльності. Це виявилось в появі різних форм організації науки, освіти, виробництва, науково-просвітницької та науково-інформаційної діяльності. Спостерігається вужча спеціалізація окремих нових жанрів, що є результатом «розпаду» універсальних за тематичними та типологічними характеристиками НД попереднього історичного періоду. Встановлюється певний перерозподіл документів за мірою виконання ними кумулятивної і регулятивної внутрішньонаукових функцій. З іншого боку, стимулюються процеси збільшення обсягів наукової інформації, її галузева диференціація й інтеграція, що відповідно позначається на потоках і тематиці НД. Власне змінюється сама сутність наукового документа. Цим терміном можна позначити вже тільки документи, створені й призначені для

науковців. У ширшому розумінні всі документи, зміст яких складає наукова інформація, треба розглядати як сукупність документальних джерел наукової інформації.

5. Підсумком аналізу історії формування типів ДДНІ є побудова типологічної схеми цих документів і можна констатувати, що сучасна жанрово-типологічна спеціалізація документів відбиває рівень диференціації системи потреб суспільства в науковій інформації. Одночасно з появою нових жанрів продовжували (і продовжують) існування давні форми їх організації.

Наявність таких інваріантів відбиває, з одного боку, незмінність логіки викладення результатів наукової роботи, а з іншого, - відповідає найбільш сталим інформаційним потребам суспільства.

6. Відповідність структури сучасної типологічної схеми ДДНІ найбільш сталим потребам суспільства в документальній науковій інформації, дозволяє стверджувати про її стабільність. Формування нових її типів можливе тільки у разі кардинальних змін у сферах соціальної діяльності, зокрема, диференційних та інтегративних процесах у них, а також у результаті появи нової такої сфери, на забезпечення якої спрямовуватимуться певні сукупності ДДНІ при виникненні нових видів наукової інформації тощо. Значніші зміни передбачаються в жанровому рівні ДДНІ і де нові утворення можливі за рахунок реалізації комп'ютерних і, зокрема, гіпертекстових інформаційних технологій.

7. Наукова класифікація та визначення жанрів ДДНІ є необхідною умовою організації роботи з цими документами в бібліотеках, видавництвах та інформаційних органах. Особливого значення такі результати дослідження набувають в умовах фіксації текстів жанрів цих документів на комп'ютерних носіях, які становлять дедалі більшу частку видавни-

чої продукції, фондів наукових бібліотек та джерел у процесі організації інформаційного обслуговування спеціалістів.

Основний зміст роботи викладено в таких публікаціях:

1. Документальні джерела наукової інформації: поняття, типологія, історія типологічної схеми / Укр. акад. інформатики.- К.: УкрІНТЕІ, 1995. - 190 с. (10 друк. арк.)

2. Вступ до інформатики: Навчальний посібник для студентів фак. бібл.-інформ. систем. - К.: КДІК, 1993. - 70 с.

3. Методичні рекомендації з курсу «Інформатика». Розділи «Вступ до інформатики» та «Організація науково-інформаційної роботи в СРСР» для студентів III курсу бібл. фак. стаціонарної форми навчання. - К.: КДІК, 1990. - 27 с.

4. Методические рекомендации по курсу «Книговедение и история естественно-научной литературы» для студ. библиотечного факультета. - К.: КДИК, 1988. - 23 с.

5. Изучение эффективности функционирования учебных изданий в вузе: Метод. рекомендации / Совет ректоров Киевского вузовского центра. - К.: КПИ, 1984. - 19 с. (у співавторстві з Л.В.Вороною та Т.В.Девтеровою).

6. Пути совершенствования организации библиотечного и информационного обслуживания студентов в вузах: Метод. рекомендации / Совет ректоров Киевского вузовского центра. - К., КПИ, 1983. - 28 с. (у співавторстві з Л.В.Вороною та Т.В.Девтеровою).

7. Документознавство в системі наук документально-комунікативного циклу // Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи: Наукові доповіді Всеукр. конф. Ч.2. - К., 1997. - С. 37-40.

8. Документальні джерела наукової інформації як об'єкт досліджен-

- ня інформатики // Студії з архівної справи та документознавства. - 1996. - Т.1. - С. 72-76.
9. Про значення поняття «документ» // Бібл. вісн. - 1995. - № 1. - С.1-4.
10. Тенденції й перспективи розвитку типологічної схеми документальних джерел наукової інформації // Інформація і ринок. - 1995. - №1. - С.10-12.
11. Про деякі витоки документальної фіксації інформації // Зб. наук. пр. / КДІК. - К., 1995. - Вип.3. - С.217-228.
12. Еволюція основної соціальної функції документальних джерел наукової інформації // Книга в соціокультурному просторі (досвід книговидання ХІХ-ХХ ст. і сучасні проблеми): Доповіді і повідомлення міжнар. наук. конф. / Укр. акад. друкарства. - Львів, 1995. - С.74-76.
13. Історична та сучасна класифікація наукових комунікацій // Наука та наукознавство. - 1994. - Вип.1-2. - С.109-116.
14. Культурологічний аналіз типовості в історії документальних джерел наукової інформації (до постановки проблеми) // Питання культурології: Міжвідомчий зб. № 13. Ч.1. / КДІК. - К., 1994. - С.135-149.
15. Періодизація історії української природничо-наукової та технічної книги // Зб. наук. пр. Ч.ІІ / КДІК. - К., 1994. - С.62-75.
16. Книгознавчі аспекти дослідження документальних джерел наукової інформації // Бібл. вісн. - 1994. - № 5-6. - С.2-5.
15. Українська книга: межа національної приналежності // Книжник. - 1992. - № 3. - С. 32-35.
18. Жанры документальных источников научной информации // Наукоеведение и информатика. - 1989 - Вип.31. - С.56-63 (у співавторстві з Т.В.Девтеровой).

19. Неопубликованные документы. Понятие и классификация. // Науч. и техн. б-ки СССР. - 1988. - № 7. - С.30-32.
20. Эволюция документальных источников научной информации как объект исследования // Науковедение и информатика. - 1987. - Вып.28. - С.45-50. (у співавторстві з А.Л.Маньковським).
21. Функции документальных источников научной информации // НТИ. Сер.1. - 1987. - № 4. - С.18-22 (у співавторстві з Т.В.Девтеровой).
22. Основные характеристики документальных источников научной информации как объектов прогнозирования // Науковедение и информатика. - 1986. - Вып.27. - С.51-56 (у співавторстві з А.Л.Маньковським).
23. Документальные источники научной информации и их классификация // НТИ. Сер.1. - 1986. - N1. - С.21-25 (у співавторстві з Т.В.Девтеровой).
24. Учебные издания для высшей школы как источники информации // НТИ. Сер.1. - 1981. - № 3. - С.16-19.
25. Методика кодирования адресов хранения документов в механизированных книгохранилищах // Библиотека и научно-технический прогресс: Научно-метод. сб. - К.: Выща шк., 1980. - С.155-158 (у співавторстві з А.Л.Маньковським).
25. Информационное обеспечение студентов в условиях учебно-производственных комплексов // Науч. и техн. б-ки СССР. - 1979. - № 10. - С.32-33.
27. Развитие документальных источников научной информации (историко-типологический анализ). Ч.1. Документальные источники научной информации как объект историко-типологического исследования: Препринт /АН УССР. Ин-т философии. ОНИОН. К., 1990. - 28 с.

28. Развитие документальных источников научной информации (историко-типологический анализ). Ч. II. Досистемный этап развития документальных источников научной информации: Препринт / АН УССР. Ин-т философии. ОНИОН. - К., 1990. - 42 с.

29. Развитие документальных источников научной информации (историко-типологический анализ). Ч. III. Генезис новой научной литературы и формирование системы ДИНИ.: Препринт / АН УССР. Ин-т философии. ОНИОН. - К., 1990. - 45 с.

30. Типологическая схема учебных изданий // Проблемы вузовского учебника. Вторая всесоюз. науч.-метод. конф.: Тезисы докл. - Вильнюс, 1983. - С.23-26.

ДЕКЛАРАЦІЯ
особистих внесків до опублікованих робіт у співавторстві

Номер у списку публікацій	Назва публікації	Частка особистого внеску (у відсотках)
5	Изучение эффективности функционирования учебных изданий в вузе	60
6	Пути совершенствования организации библиотечного и информационного обслуживания студентов в вузах	55
18	Жанры документальных источников научной информации	70
20	Эволюция документальных источников научной информации как объект исследования	75
21	Функции документальных источников научной информации	70
22	Основные характеристики документальных источников научной информации как объектов прогнозирования	65
23	Документальные источники научной информации и их классификация	80
25	Методика кодирования адресов хранения документов в механизированных хранилищах	60

Кулешов С.Г. Типология научных документов: история и современное состояние.

Диссертация на соискание ученой степени доктора исторических наук по специальности 07.00.08 - книговедение, библиотековедение, библиографоведение. Национальная библиотека Украины имени В.И. Вернадского, Киев, 1997.

Защищается диссертация в виде рукописи, в которой изложены результаты комплексного исследования проблем типологии научных документов (НД). Сформулированы определения базовых понятий типологического исследования НД, предложены решения концептуального характера по его реализации, связанные, в частности, с выбором критерия типологического деления, периодизацией истории типологической схемы этих документов. Проанализированы этапы формирования типов НД, определены структура и состав их современной типологической схемы, а также основные тенденции и перспективы развития этой схемы.

Ключевые слова: книговедение, научные документы, классификация, типология, история.

Kuleshov S.G. Scientific documents typology: history and current state. Dissertation for searching of Doctor degree Historical science in accordance with 07.00.08 - Book Science, Library Science, Bibliography. National Library of Ukraine after V.I.Vernadsky, Kyiv, 1997.

The dissertation in the form of a manuscript is presented, which describes the results of a comprehensive investigation of the problems of scientific documents (SD) typology.

Basic notions of typological investigation of SD are formulated, conceptual decisions for its realisation are proposed in connection with selection of typological division criterion, periodisation of the history of typological scheme of these documents. The stages of formation of SD's types are analysed, the structure and composition of the current typological scheme and main tendencies and prospects of the development in the near future, are determined.

Key words: book science, scientific documents, classification, typology, history

Друкарня НБУВ.
Папір офсетний.
Формат 60x84 1/16
Наклад 100 прим.

Друк офсетний.
Замовлення № 17.

435709

AB 37.445